

Imagineu Joan Estelrich assegut calmament en una butaca del balneari suís Rigi Kaltbad, cargolant i encenent una cigarreta i llegint el que diuen que passa al món a la premsa internacional, abillat amb un batí, mitjons i sandàlies, gallard com ell sol i amb la flaire d'una infermera poc professional encara a la pell. Si no us vega pensar, remireu la fotografia que encapçala els seus *Dietaris* de Quaderns Crema (Vallcorba, al-cel-siguís). Algú li va fer la instantània pels volts del 1930. Sis anys després, Estelrich viatjava a Buenos Aires, en acabat d'un viatge per l'Europa central en què, com a director de la Fundació Bernat Metge, havia passat per Budapest barrinant sobre les humanitats i la formació de l'home modern, envoltat de gent com Huizinga, Thomas Mann, intel·lectuals a qui devia encuriosir un dandi avesat a ser exultant, conegut al seu país per la defensa del pancatalanisme, ànima rectora de la Bernat Metge, humanista de dretes i amant

Joan Estelrich, el motor incomplert

Joan Estelrich (Felanitx, 1896-París, 1958), intel·lectual de grans dimensions, posà en marxa la Fundació Bernat Metge, que dirigí. El seu objectiu vital estigué, però, orientat a l'estranger, d'on rebria les seves màximes influències de Kierkegaard o Leopardi.

Per Bernat Dedéu

d'aquell ordre urbà que, tanmateix, permet cert desordre existencial en la vida d'un mascle.

Si la FAI triomfava, a un paio com ell l'esperava un escamot. A l'exili, mentre la seva estimada Catalunya s'em-

pantanejava en la guerra, atemorit pel marxisme, el nostre savi pot muscular l'ego fent conferències arreu d'Europa. Aglutinador de telèfons que-cal-tenir i col·laborador de la Societat de Nacions, no hi deu haver cap català que tingui la

PENSADOR. Joan Estelrich, fotografiat al seu despatx de Barcelona l'any 1928.

Lluny de la temptació existencialista o de la crida de la fe, Estelrich busca pal·liar l'angoixa d'aquest no-res emmirallant-se en Kierkegaard

seva agenda de contactes. Ferit de nostàlgia, Estelrich simpatitza lògicament amb Stefan Zweig, que ara passejaria per Brasil fins que fer-se l'orni amb la guerra entre les nacions europees se li féu insuportable. Tornat a París, definitivament, l'intel·lectual abrandadament catalanista es posa, com sempre, a les ordres de Cambó, en aquest cas per donar cobertura —i humanitzar— el règim de Franco. Amb discreció orsiana i en càrrecs més aviat simbòlics, Estelrich dedicarà la seva maduresa a plorar la mort de la seva Europa mentre somicarà fins al darrer dia amb el fet de no haver pogut parir cap obra mestra.

S'erra, evidentment, car els seus *Diataris* (1914-1949) són un dels llibres fonamentals de la filosofia catalana, i escric *pensament* sense aquella temença tan pròpia de la nostra tribu segons la qual això de la nostra prosa val per parlar d'assaig, però no pas d'amor al saber, que és del que va la cosa. Hi ha un aforisme primerenc d'aquesta obrassa que em volta contínuament pel cap. "Existeix una forma de renunciar a la pròpia persona: és ultrapassar-la". Primer, hi ha la *self-pity* d'un paio que ho volia escriure tot (la seva literatura és com una col·lecció de pròlegs que durien a obres mestres en forma de teatre, novel·la, memòries i opuscles sobre quasi tot) però que va brillar com a geni només quan

escrivia precisament sobre el desig de fer, i per això destaca com cap altre en l'art de la prosa amatòria. Motor incomplet, Estelrich sempre sura quan parla de la seva pròpia mancança, sense plorar com Gaziell ni perdonar-se la vida.

Seria un error, com fa Valentí Puig, considerar n'Estelrich un Xènius "en petit". Per molta mania personal que tingués al Pantarca (i d'ell, creieu-me, ens n'ocuparem al seu moment) Estelrich no jugava a engrandir el seu ego, per més que en tingués, sinó precisament a barrallar-s'hi per ultrapassar-lo. Hi ha la caricatura planiana, que acusà sempre en Joan de ser un dispers, però aquí el que compta és si, sobre la voracitat donjoanística i literària d'Estelrich, s'hi movia una pulsó de la qual podem treure una filosofia. "Cada seducció implica una renaixença; i és per aquesta transfiguració, per aquest ressorgiment, que cada seducció aconplida, és a dir, seguida de separació, rep el nom de victòria". Heus ací la base del pensament estelrichià, marcat per l'art de seduir, on l'escriptor se situa en el ciberespai de la seducció contínua del ser-i-no-ser-mai en totes les coses. Així és el nostre pensador més modern, que ens obliga a jutjar-lo per tot allò que no ha complert.

Direu que la cosa no és nova, i en efecte Estelrich regurgita Nietzsche, Kierkegaard i Mozart, però ell mateix no

fugiria d'aquesta adscripció en allò que és tradicional. De fet, en un país de filòsofs palplantat i de gent que es té a ella mateixa com un cercle embotit de lògica, l'autoodi que en Joan destil·la ens arriba encara com una alenada d'aire fresc. "Ploro tot el que hauria pogut ésser i no sóc, tot el que podria fer encara i no podré fer. Avui visc en un caos i cada cosa que pens, cada projecte que ideo, el deixo després pensant en la probable inutilitat de tot això". Per buscar consol, Estelrich es passa la vida estudiant l'existència dels grans homes que admira (Leopardi, entre tots ells) i esdevenint potser el nostre més gran exercitador —diria Sloterdijk— conscient que la seva millor aportació a la literatura és la pròpia vida, que mata com a principi rector el dia anterior: "Vull liquidar la vida passada. Crear o assegurar amistat. Crear Amor. Crear una finalitat pròpia".

És aquesta necessitat de seduir i trençar, d'encaminar-se cap a un nou objectiu per rebentar-lo sovint amb la pròpia estultícia la definició perfecta de l'ultrapassar-se estelrichià. En ell, *el món d'ahir* no pren el significat d'aquell univers idíl·lic de l'Europa que desapareix abans de la Primera Guerra Mundial, sinó la superació de la pròpia persona en la vitalitat incessant de crear-ne una de nova i matar-la quan aquesta es referma. El més gran turment possible resul- →

Avancem junts

Port de Barcelona

Port de Barcelona, el primer *hub* logístic del sud d'Europa.

PARTICIPACIÓ. Estelrich va acudir el 1930 al Congrés de Minories Nacionals, celebrat a Ginebra.

→ ta precisament no superar aquest embat de canvi constant i no trobar un present per destruir: “Leopardi simbolitzaria, si calgués donar-li una valor representativa, el turment de tota una època, qui, havent perdut ses creences antigues, i no havent-ne trobades de novelles, pateix

l’angoixa del no-res”. El nostre pensador salva aquesta discussió creant novetats contínues que caldrà matar abans que no pervisquin: és, en aquest sentit, potser el nostre primer gran destructor.

Lluny de la temptació existencialista o de la crida de la fe, Estelrich busca

pal·liar l’angoixa d’aquest no-res emmullant-se en Kierkegaard, per a qui l’angoixa consisteix a tenir ànsia pel no-res sense saber exactament en què recoi consisteix aquest no-res. De fet, seguint novament el danès, Estelrich es va dedicar a estudiar-se a si mateix íntimament com si parlés d’un altre literari. Aquí és on entra la figura clau de la seducció, que per nostre Estelrich és l’espai on el present, en l’acte amatori, esdevé un procés d’aturada quasi mística (diria després Baudrillard, ja té gràcia) i que té l’arrel només en el seu propi desig. És així com el filòsof va viure la política, a batzegades amb la Lliga Regionalista fins que aquesta va destruir-se a ella mateixa per acabar englopada per les esquerres independentistes. No és estrany que Estelrich, sentint-se feble, renegui estèticament del seu país i abraçi la ficció grollera de l’espanyolisme que sempre havia menystingut.

Aquesta, com en el cas de Pla, és una de les incògnites sobre Estelrich que més ens pesen. Desconexim (si més no, jo m’ho qüestiono) si la seva afició pel franquisme prové de la seva pulsio destructora o d’un cert cinisme de cara a sobreviure i exhibir egolatria. ●

ELTEMPS.CAT

EL MÉS LLEGIT

Reus-Catalunya-Univers

La notícia més llegida al nostre web ha estat la passejada de Marc Cros —reusenc, és clar— per la galeria dels seus veïns il·lustres: Prim, Fortuny, Toda i altres de més contemporanis. Per curar-se en salut es va encomanar a un altre geni, Dalí, i una frase seva: “El pintor Fortuny és un geni. Jo també. Gaudí és un geni. Jo també. Fortuny, Prim i Gaudí són de Reus. Jo també. Jo també, perquè com va escriure el també genial filòsof Francesc Pujols, al nostre país hi ha molta gent que, sense ser de Reus, gairebé ho semblen”.

EL MÉS RECOMANAT

Els feixismes socials

Les xarxes socials van parar molta atenció en el dossier de Jordi Borràs sobre el nou feixisme que va creixent a Suècia, l’Estat on els drets socials semblaven haver-se consolidat. A les darreres eleccions generals d’aquell país nòrdic va saltar la sorpresa durant la nit electoral. L’auge del partit Demòcrates de Suècia (Sverigedemokraterna, SD) palesava la bretxa al bressol de la socialdemocràcia i l’Estat del benestar.

Tant el reportatge com la galeria fotogràfica que Borràs va fer d’una manifestació feixista a Falun, una ciutat a tres hores de cotxe d’Estocolm, han estat molt recomanats pels lectors d’EL TEMPS.